

Profesor Jiří Chýla: Premiér o problematice hodnocení výzkumu neví vůbec nic

3.10.2013 ceskapozice.cz str. 0 Věda a vzdělávání

Jiří Chýla Akademie věd ČR

V civilizovaném světě posuzují smysluplnost investic do výzkumu z hlediska strategického a jeho kvality a efektivity. Ne tak Jiří Rusnok.

Ve středečním rozhovoru pro Hospodářské noviny premiér v demisi Jiří Rusnok tvrdě reagoval na výtky, že jeho kabinet v rozpočtu na rok 2014 přidělil vědě o 1,3 miliardy korun méně, než chtěl tým Petra Nečase. "Peněz je dost, jen se s nimi velmi špatně hospodaří," uvedl Rusnok.

Na čtyři premiérové odpovědi nyní reaguje Jiří Chýla.HN: Proč tam (ve státním rozpočtu - pozn. ČESKÉ POZICE) není víc peněz na vědu, což je podmínka konkurenceschopnosti země?

Rusnok: To je část, kde jsme podle mě udělali správné rozhodnutí. Školství jako takové má peněz dost, díky nárůstu mezd si polepšilo. Věda a výzkum mají stejně jako loni, kromě **technologické agentury**, která získala několik set milionů navíc. Podle mých analýz je ve vědě peněz dost, jen se využívají strašně špatně. Čest výjimkám. Podívejte se třeba, jaké příjmy generuje **Akademie věd**, která má přes padesát ústavů. Devadesát osm procent všech nerozpočtových příjmů akademie pochází z patentů pana profesora **Antonína Holého**. Tedy z jeho ústavu. Nikdo jiný neprodukuje prakticky nic.

Nevím, o jakou analýzu Jiří Rusnok své kategorické tvrzení o dostatku prostředků na výzkum a vývoj opírá, ale žádná analýza efektivity vynaložených veřejných prostředků na výzkum a vývoj nebyla nikým předložena, ba ani zadána. Není divu, bylo by třeba nejdříve stanovit, jak tuto efektivitu budeme měřit, a to vůbec není jednoduché.

Měřítka, které Rusnok při kritice **Akademie věd** používá, to jest jeden Holý, je nesmysl ze dvou důvodů: **Antonín Holý** byl mimořádný případ, který nemůže být měřítkem ani tam, kde příjem z licencí je přirozenou mírou kvality výzkumu, a to je jen velmi malý segment výzkumu. To by mělo být premiérovi, byť v demisi, jasné. Ve srovnání s licenčními poplatky za látky Holého bledne nejen zbytek **Akademie věd**, ale i všechny vysoké školy dohromady. Ty získaly v roce 2011 z licenčních poplatků pouhých 12 milionů a ze smluvního výzkumu 399 milionů, zatímco Akademie bez Holého ústavu získala v téže roce z licenčních smluv osm milionů (Holého ústav sám 1,476 miliardy) a ze smluvního výzkumu 183 milionů.

Vzhledem k tomu, že pracovníků výzkumu a vývoje bylo podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) 2,5krát více a výzkumných pracovníků dvakrát více než v ústavech **Akademie věd**, je celkový výkon vysokých škol i ústavů Akademie prakticky stejný a činí pouze 0,13 Holého.HN: Takže je to na zrušení **Akademie věd**?

Rusnok: Minimálně na velkou revizi. Výsledky jejich práce převedené do praxe, které by přinesly peníze, jsou žalostné.

Pokud by byl Rusnok férový, řekl by ovšem to samé o vysokých školách, ale to si nedovolí. Především by ovšem měl vědět, že velká část výzkumu nemá výsledky okamžitě měřitelné převodem do praxe, ale přesto je ve všech civilizovaných státech považovaná za smysluplnou a je patřičně financována.

Pokud by byl Rusnok férový, řekl by ovšem to samé o vysokých školách, ale to si nedovolí. Pokud Rusnok svůj výrok myslí vážně, měl by také veřejně říci, že astronomy, fyziky částic, matematiky, archeology, historiky, filozofy a podobné darmojedy, včetně těch otravných češtinářů, nepotřebujeme. Jeho slova o tabletech pro druháky je ve stejném duchu.

Kdyby se svým názorem vystoupil někde v zahraničí, jeho kolegové by mu vysvětlili, že existuje něco, čemu se říká "spin-off" výzkum, který je ve svých důsledcích ekonomicky daleko důležitější než bezprostřední přenos výsledků do praxe. Jedním z takových "spin-offů" nás, fyziků částic, kteří se

honíme za tím Higgsovým bosonem, je web, jiným jsou moderní zobrazovací techniky pro průmysl i zdravotnictví a mnoho dalších. A podobně i v dalších oborech.

Rusnok: Česko dává na vědu solidní množství peněz i z mezinárodního pohledu. Velký problém je, že nefunguje propojení soukromé a akademické sféry. Lidé z byznysu vám řeknou, že mnohokrát měli poptávku, ale že nebyla vyslyšena.

Jedna paní povídala. Ať Rusnok uvede pár konkrétních příkladů, kdy se ústavy **Akademie věd** nebo vysoké školy odmítly zabývat něčím, co "lidi z byznysu" potřebovali. V této souvislosti je vhodné připomenout dvě skutečnosti: Výzkumných pracovníků (přepočtených na plný úvazek) je podle ČSÚ v podnikatelském sektoru stejně jako v ústavech **Akademie věd** a na vysokých školách dohromady a i v mezinárodním srovnání mírně nadprůměrný (viz obrázek v odkazu na PDF na straně 60 v části o České republice). O tom jak podniky výzkum na vysokých školách a v ústavech **Akademie věd** potřebují, svědčí nejlépe skutečnost, že prostředky vynaložené podniky na výzkum (samozřejmě na jejich problémech) prováděný na vysokých školách je ostudně malý a činí pouhé půl procento podnikatelských zdrojů. V případě ústavů Akademie je to dvakrát "lepší", tedy celé jedno procento.

Velmi malé spolupráci mezi akademickým (vysoké školy a **Akademie věd**) a podnikatelským sektorem si všímá i nedávná zpráva Evropské komise Research and Innovation Performance, Innovation Union progress at country level o stavu výzkumu a inovací v České republice. Na straně 58 je výslovně uvedeno: "This is evidenced notably by the extremely low shares of the R&D carried out by universities and by the government sector that are funded by business." Je samozřejmě otázka, kdo za to může, ale jsem si jist, že pokud by podnikatelský sektor byl ochoten za výzkum na vysokých školách a v ústavech **Akademie věd** platit, tak jako je tomu v Německu a jinde, situace by se rychle změnila. HN: Co s tím?

Rusnok: Oblast vědy a výzkumu nemá řídit nějaká rada na Úřadu vlády, nenahradí to samostatný resort. Dozrál čas udělat kompetenční změnu, kdy by se ministerstvo školství rozdělilo na ministerstvo vědy, výzkumu a vysokého školství a pak na ministerstvo vzdělávání a kultury. I kultuře by to pomohlo, tento miniresort dnes není schopen řadu svých agend zvládat a jsou nekvalitně řízené. Jakmile by se toto udělalo, vyšlo by najevo, že **Akademie věd** nepotřebuje přebujelou strukturu s velkým ředitelstvím.

Poslední věta o "přebujelé struktuře s velkým ředitelstvím **Akademie věd**" svědčí o tom, že premiér neví, co organizační složka státu, jíž **Akademie věd** je, vlastně zahrnuje. Kdyby se zeptal například na ministerstvu financí, které o financích ví vše, dozvěděl by se, že ona "přebujelá struktura s velkým ředitelstvím", což je Kancelář **Akademie věd** sídlící v budově na Národní třídě v Praze, čítá všeho všudy asi 90 zaměstnanců a stojí ročně zhruba 80 milionů, to jest méně než jedno procento rozpočtu **Akademie věd**, jenž je tedy z více než 99 procent věnován na výzkum v ústavech **Akademie věd**, tak jak to ukládá zákon. A to z těch 80 milionů jde několik milionů na provoz veřejně přístupné **Knihovny Akademie věd**, jež zabírá většinu přízemí budovy na Národní.

Rusnok: Z nynějších více než padesáti ústavů by mohlo být klidně jen třicet. Navíc by se lépe propojilo vysoké školství s vědou.

Žádnou reorganizací ministerstev k "lepšímu propojení vysokých škol s vědou" dojít nemůže, pokud "vědou" Rusnok myslí **Akademii věd**, což předpokládám. K tomu může dojít jen tak, že se vysoké školy i ústavy **Akademie věd** více otevřou sobě i světu a vzájemně se propojí personálně, tak jak je to běžné v Německu, Francii, Itálii a jinde. To je ovšem v našich podmínkách běh na dlouhou trať. HN: Myslíte, že stačí formální změna, aby bylo vše najednou dobře?

Rusnok: Samozřejmě musí nastat i mnohem tvrdší hodnocení výsledků výzkumu. Sice jistý pokrok po reformě z roku 2008 nastal, lépe se hodnotí to pozitivní, ovšem průměrné a podprůměrné se nechává být, zůstává bez sankce. To je systém, který není dlouhodobě udržitelný. Oni pořád křičí, že nemají prostředky na excelenci, a my jim říkáme, že když odbourají podprůměr, zbudou jim peníze na excelenci. Ale to prý nejde.

Premiér mluví o potřebě "tvrdšího hodnocení" a přitom o problematice hodnocení výzkumu neví nic. Pohoršuje se nad tím, že "průměrný a podprůměrný" výzkum "zůstává bez sankcí", ale nenamáhá se říci, jak ten "průměrný" výzkum chce identifikovat, tedy vůči čemu ho porovnávat, stejně jako jak

identifikovat ten "excelentní". Tento pojem se v našich podmínkách stal prakticky bezobsažným, neboť každý se jím ohání, ale každý ho chápe jinak, a především za "excelentního" považuje sám sebe.

Ilustrací této skutečnosti je nedávno novelizovaná Metodika hodnocení výsledků výzkumu a vývoje, onen světově proslulý "**kafemlejnek**", v němž je "excelence" chápána ve smyslu hesla "jednooký král mezi slepými".

Především ovšem všude v civilizovaném světě posuzují smysluplnost investic do výzkumu ze tří hledisek: kvality výzkumu, oné excelenci, obvykle ovšem definované srovnáním se světovou špičkou; strategického významu výzkumu, tedy důležitosti pro stát, společnost, národní hospodářství, mezinárodní prestiž státu apod.; efektivity výzkumu, efektivity vynaložených veřejných prostředků - ta především by měla premiéra zajímat, ale o ní nepadlo v rozhovoru ani slovo.

Kdyby se premiér na výzkum díval ze všech těchto hledisek, došel by k závěru, že pro velkou část strategicky relevantního výzkumu pro společnost i podniky nepotřebujeme světovou špičku, ale bohatě nám z hlediska kvality stačí průměr, ale ekonomicky efektivní. A pak by možná narazil i na obory či témata, kde máme jen světem měřený podprůměr, ale protože ho nutně potřebujeme, budeme ho financovat. Ve světě je tento pohled na výzkum běžný, chtít ho po našem premiérovi je bohužel zjevně marné.

URL| <http://www.ceskapozice.cz/domov/veda-v...matice-hodnoceni-vyzkumu-nevi-vubec-nic>